

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВ
В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇINNOVATIVE INVESTMENT POLICY OF ENTERPRISES
IN THE CONTEXT OF DIGITALIZATION

У статті наведено особливості інноваційно-інвестиційної політики підприємств в умовах цифрових перетворень, що відбуваються в державі. Вивчено досвід розвинутих країн із цього питання та розглянуто можливість застосування деяких інноваційно-інвестиційних моделей у вітчизняній практиці. Проведено аналіз інноваційно-інвестиційної діяльності в розрізі видів економічної діяльності та регіонів. Проведено групування ІТ-розробок за обсягами інвестицій. Досліджено інноваційно-інвестиційну діяльність у вітчизняному ІТ-секторі. Визначено ефекти (соціальні, економічні, технологічні та екологічні) від інноваційно-інвестиційної політики підприємств в умовах цифровізації, а також умови, що їх забезпечують. Зроблено висновки про необхідність активної участі держави в розробленні та реалізації інноваційно-інвестиційної політики підприємств. Запропоновано заходи щодо підтримки реалізації інноваційно-інвестиційних проєктів.

Ключові слова: інновації, інвестиції, інноваційно-інвестиційна політика, технологічний розвиток, цифровізація, інноваційно-інвестиційні проєкти, ефект.

приятний в умовах цифрових преобразований, происходящих в государстве. Изучен опыт развитых стран по данному вопросу и рассмотрена возможность применения некоторых инновационно-инвестиционных моделей в отечественной практике. Проведен анализ инновационно-инвестиционной деятельности в разрезе видов экономической деятельности и регионов. Проведена группировка ИТ-разработок по объемам инвестиций. Исследована инновационно-инвестиционная деятельность в отечественном ИТ-секторе. Определены эффекты (социальные, экономические, технологические и экологические) инновационно-инвестиционной политики предприятий в условиях цифровизации, а также условия, которые их обеспечивают. Сделаны выводы о необходимости активного участия государства в разработке и реализации инновационно-инвестиционной политики предприятий. Предложены меры по поддержке реализации инновационно-инвестиционных проектов.

Ключевые слова: инновации, инвестиции, инновационно-инвестиционное развитие, технологическое развитие, цифровизация, инновационно-инвестиционные проекты, эффект.

УДК: 330.341:338.2

<https://doi.org/10.32843/bses.64-17>**Чернікова Н.М.**

к.е.н., доцент,
доцент кафедри менеджменту
Полтавський державний аграрний
університет

Chernikova Natalia

Poltava State Agrarian University

В статті приведені особливості інноваційно-інвестиційної політики пред-

The investigation has defined the relevance of the topic which lays in the need of studying of questions related to the innovative investment policy of enterprises in conditions of digitalization as well were identified not enough studied aspects in this direction. The article presents features of innovation and investment policy of enterprises in the context of digital transformation in the country. Such features are related to the development of digital infrastructure, digital literacy of the population, the degree of state involvement in these processes, and the expected social, economic, technological and environmental effects. Was studied the experience of the developed countries on this issue and considered the possibility of applying some innovative investment models in domestic practice. Was Performed an analysis of innovation and investment activities in terms of economic activities and region, which indicates a low level of innovation activity and investment attractiveness. At the same time, the data of the official statistics testify that in the first place of the direction of investment in innovations are the expenses for procurement of machines, equipment, and software. However, in recent years there has been an increase in investment in the IT sector. Was performed grouping of development endeavors by volume of investment was carried out, which showed that most investments are directed to the development of blockchain technologies, artificial intelligence, and robotics. Was studied innovative investment activity in the IT sector and identified the effects of such activities of enterprises in terms of social, economic, technological, and environmental transformations, as well as conditions that procure them. Conclusions were made about the need for active participation of the state in the development and implementation of innovative investment policy for enterprises. Proposed measures to support the implementation of innovative investment projects that will accelerate the digital transformation of advanced technologies in the activities of domestic enterprises, etc.

Key words: innovation, investment, innovative investment policy, technological development, digitalization, innovative investment projects, effect.

Постановка проблеми. Досягнення високих та стабільних темпів економічного зростання можливе завдяки інноваційно-інвестиційним чинникам. Державна політика у цьому напрямі сьогодні цілком відповідає глобалізаційним процесам, які спрямовані на суцільну цифровізацію всіх сфер і галузей діяльності. Проте поки що бракує реальних кроків щодо втілення цієї політики в життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням інноваційно-інвестиційної політики приділяють увагу багато вчених, зокрема Н.Ю. Брюховецька, І.П. Булеєв, Л.І. Федулова, З.В. Юринець, О. Піщуліна. Автори зосереджують свою увагу переважно на аналізі здійснення інноваційно-

інвестиційної діяльності вітчизняними підприємствами, світовому досвіді із цього приводу, на важливості державної підтримки під час розроблення та реалізації інноваційно-інвестиційної політики в окремих підприємствах, галузях тощо. Але поки що залишаються недостатньо вивченими особливості здійснення інноваційно-інвестиційної політики вітчизняними підприємствами в умовах цифровізації, що є дуже важливим, з огляду на світові та вітчизняні тенденції розвитку соціально-економічних, технологічних, інформаційних та інших систем.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз особливостей інноваційно-інвестиційної політики підприємств в умовах цифровізації для

визначення основних чинників, що сприятимуть її поліпшенню та прискоренню реалізації.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Вплив процесів цифровізації на розвиток економіки як на макро-, так і на мікрорівні сьогодні очевидний. Проте цифровізація економіки загалом, а також окремих галузей, підприємств, бізнес-процесів передбачає розвиток цифрових технологій, що, своєю чергою, викликає необхідність збільшення обсягу інвестицій у дану галузь. Водночас цифровізація створює нові можливості для інноваційно-інвестиційної діяльності та є поштовхом для розвитку вітчизняної ІТ-індустрії. Тому сучасні підприємства сьогодні кардинально змінюють свою інноваційно-інвестиційну політику, розроблення якої в умовах цифровізації має певні особливості та пов'язана з:

- нарощуванням інвестицій в ІТ-галузі та розвитку її інфраструктури;
- підвищенням економічної віддачі від цифрових перетворень;
- необхідним володінням певною сумою знань та навичок в ІТ-сфері;
- компетенціями, якими наділені користувачі цифрових технологій;
- участю держави в заохоченні підвищення рівня цифрової грамотності та забезпечення відповідних стимулів;
- наявністю державних, регіональних або галузевих експертних рад із питань цифрового розвитку.

Дані державної статистики в Україні свідчать про зниження прямих іноземних інвестицій, які й так є досить низькими (лише 0,5% у 2019 р. порівняно з 3,0% у 2015 р.). Досить стабільним джерелом фінансування капітальних інвестицій є власні кошти, розмір яких останні декілька років становить у середньому 70% від загального обсягу інвестицій, але це не говорить про можливості цифрового економічного зростання. За видами активів найбільшу питому вагу за дев'ять місяців 2020 р. займали інвестиції у машини та обладнання (32,8%), інженерні споруди (24,6%), житлові та нежитлові будівлі (15,2% та 9,5% відповідно), транспортні засоби (8,9%),

а інвестиції у програмне забезпечення та бази даних становили лише 0,6%, що майже втричі менше, ніж у 2015 р. За регіонами лідерами з капітальних інвестицій у 2020 р. були м. Київ (32%) та Дніпропетровська область (13,2%), а також Київська (5,9%), Донецька (5,6%) та Полтавська (5,5%) області. Останні місця у цьому рейтингу належать Чернівецькій (0,5%) та Луганській (0,6%) областям. Серед витрат за напрямками інноваційної діяльності перше місце посідає придбання машин, обладнання та програмного забезпечення [5].

Готовність вітчизняного ринку до придбання ІТ-продуктів становить лише 15–16%, що в чотири рази нижче, ніж потреба в них на світовому ринку. Тому навіть ті ІТ-компанії, які існують сьогодні в Україні, орієнтовані переважно на міжнародний ринок, а не на вітчизняного виробника.

За даними [4] нами було проведено групування ІТ-розробок за спрямуванням інвестицій. Найбільш популярні ІТ-рішення було поділено на три групи з найбільш високим, середнім та низьким рівнями інвестування (табл. 1).

У 2019 р. Євросоюз запустив в Україні нову програму «EU4Digital: підтримка цифрової економіки і суспільства в Східному партнерстві», яка спрямована на розширення переваг Єдиного цифрового ринку ЄС для України та інших держав Східного партнерства з метою стимулювання економічного зростання, створення робочих місць, поліпшення життя людей і допомоги бізнесу. Програма діятиме до кінця 2021 р., а її бюджет становить 11 млн євро. Даною програмою передбачається створення єдиного роумінгового простору в країнах Східного партнерства; конкретна підтримка розвитку цифрових навичок, що відповідають потребам розвитку галузей; забезпечення умов для інновацій і стартапів; підтримка транскордонної електронної торгівлі, яка спростить експортні процедури, зменшить затримки на кордонах і збільшить безпеку та прозорість операцій, стимулюючи цифрову економіку в Україні, кількість і якість послуг, доступних споживачам [7].

Серед основних інвесторів українського ІТ-сектору, зокрема локальних стартапів на початкових стадіях, є такі міжнародні фонди, як Iconic

Таблиця 1

Групування ІТ-рішень за інвестиційною привабливістю станом на 2018 р., млн дол.

Група за рівнем інвестування	Середній розмір інвестицій по групі	ІТ-продукти, що входять у групу
I. Високий рівень	809	Blockchain, Artificial Intelligence, Robotics
II. Середній рівень	163	E-comers, Cloud, Social Media, Social Networks, E-health, Sharing Economy, Autonomous Vehicles
III. Низький рівень	51	Mobile Networks, Smart Cities, Data Intensive Processing, Data Mining, Advertising, Computer Games, Internet of Things, Information Security, Computer Vision, Android, iOS, Unmanned Aerial Vehicles, Open Source, Wearable Computing

Джерело: згруповано автором на підставі [4]

Capital, Goldman Sachs, Dragon Capital, Soros Fund Management, Horizon Capital та ін. Майже 80% інвестиційних коштів від них отримали компанії Grammarly, GitLab та People.ai. Загалом у 2019 р., за даними дослідження венчурного ринку України DealBook, у вітчизняну IT-сферу було залучено понад півмільйона доларів, що на 40% більше, ніж у 2018 р. [8]. Проте необхідно зауважити, що в рамках цифрової економіки інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) виступають не як технологічна інновація (що було характерно для попереднього технологічного устрою), а як технологічна інфраструктура, на базі якої створюються нові форми економічної і суспільної діяльності. Тому саме організаційні і фінансові інновації стають головною рушійною силою розвитку цифрової економіки та суспільства [6].

Але через непослідовне проведення та низьку ефективність державної інноваційно-інвестиційної політики Україна не встигає за розвиненими країнами в технологічному розвитку. Як наслідок, поступово зменшується кількість інноваційно активних фірм, відбувається гальмування розвитку високотехнологічних галузей промисловості. Отже, для забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств необхідним є перехід до інноваційно-інвестиційної моделі розвитку нашої держави, що також дасть змогу забезпечити відповідні темпи економічного зростання щодо розвинутих країн світу [10].

У практиці економічно розвинутих країнах (перш за все у США) провідне місце посідає кредитно-емісійна модель інвестування. За такою моделлю структура джерел фінансування інвестицій має суттєво змінитися. Якщо сьогодні, як зазначалося вище, фінансування інвестицій відбувається переважно за рахунок власних ресурсів підприємств, що здійснюють інвестиційну діяльність, то за новою моделлю до 70–80% інвестицій фінансуються за рахунок кредитів банків. Системами ціноутворення високотехнологічної продукції країн-лідерів у галузі науково-технічного прогресу у цінах вироблених і реалізованих товарів та послуг уже передбачені наукові витрати, витрати на дослідно-конструкторські розробки, на товари, які ще тільки будуть вироблятися. Це потребує підвищення рівня монетизації економіки, дає змогу збільшити обсяги кредитування як промисловості, так і конкретних підприємств та їхніх інвестиційних проєктів.

Різке зростання рівня монетизації економіки забезпечує зниження облікової кредитної ставки, а коли рівень кредитної ставки опускається нижче рентабельності нової продукції, то вже не виробники, а кредиторі починають шукати бажаних отримати кредити на інвестиції. До процесу забезпечення фінансування інвестицій та інвестиційних проєктів підключаються органи місцевого

самоврядування, уряд, національний банк. Реалізується вексельне кредитування, а за необхідності – обмежена емісія. Остання не призводить до зростання інфляції, оскільки забезпечує розширення внутрішнього ринку шляхом збільшення купівельної спроможності населення. Диференціація кредиту в часі уможливує зниження його ставки, що є податком на інвестиції, а зниження податку забезпечує розвиток інвестування. Але кредитно-емісійну модель інвестування доцільно використовувати для капітальних вкладень у формі інвестиційних проєктів [2].

Якщо ще 10 років тому, на початку стрімкого розвитку цифрових технологій, уважалось, що інвестиції за своєю структурою мають відповідати технологічній структурі виробництва та бути спрямовані на її поліпшення для забезпечення економічного розвитку, в умовах цифровізації таке ствердження можна вважати стереотипним, бо сучасні інвестиції можуть докорінно змінювати і структуру та напрям виробництва відповідно до запитів ринку. Але, як і в будь-які часи та за будь-яких умов, інвестиції мають бути доцільними, обґрунтованими, перспективними та ефективними.

Реалізація інноваційно-інвестиційної політики підприємств в умовах цифрових перетворень передбачає досягнення певних економічних, соціальних, технологічних, екологічних ефектів, які систематизовано та наведено в табл. 2.

Із погляду цифровізації ефекти, наведені в табл. 1, досягаються переважно:

- 1) соціальні – за рахунок удосконалення існуючих та появи нових мобільних додатків, подальшого розширення Інтернет-мережі, інформатизації суспільства, розвитку цифрових технологій;
- 2) економічні – шляхом автоматизації та роботизації виробничих процесів, зниження накладних витрат, скорочення часу на виконання одних і тих самих операцій, розширення інформаційного простору, удосконалення системи управління, створення механізмів трансферу технологій;
- 3) технологічні – за допомогою машинної взаємодії, штучного інтелекту, 3D-технологій, доповненої реальності, смарт-устаткування;
- 4) екологічні – завдяки екологізації виробництва, використанню альтернативних джерел енергії, впровадженню розумних екосистем тощо.

На нашу думку, найбільш помітними сьогодні є соціальні ефекти, а найменш – економічні, що пов'язано з низькою залученістю промисловості до процесів цифровізації.

Висновки з проведеного дослідження. Сучасні підприємства прагнуть сьогодні активної реалізації інноваційно-інвестиційної політики, спрямованої на подальший розвиток та застосування передових цифрових технологій. В умовах обмеженості фінансових ресурсів дуже важливим

Очікувані ефекти від реалізації інноваційно-інвестиційної політики підприємств в умовах цифровізації

Соціальні	Економічні	Технологічні	Екологічні
Поява нових цифрових робочих місць та, відповідно нових джерел, доходу. Вільний доступ до товарів, робіт, послуг (у тому числі й до Інтернет-послуг), та їх здешевлення. Прозорість у працевлаштуванні. Підвищення якості соціальних послуг та їх прискорення.	Підвищення продуктивності праці. Оптимізація витрат. Спрощення процедури взаємодії між виробниками та споживачами, позбавлення посередників. Підвищення ефективності та конкурентоспроможності. Розширення можливостей міжнародного співробітництва.	Підвищення технологічного рівня підприємств. Інтелектуалізація бізнес-процесів. Технологічний розвиток галузей. Підвищення оперативності виконання будь-яких завдань та управлінських рішень та їх прозорості.	Поліпшення екологічного стану країни. Захист навколишнього середовища. Керування природними ресурсами. Запобігання катастрофам.

Джерело: розроблено автором на підставі [1; 3; 4; 9]

є розроблення механізму забезпечення інноваційно-інвестиційних витрат за умов активної участі як бізнесу, так і держави. Але ці процеси відбуваються сьогодні дуже повільно, тому підприємствам необхідно мобілізувати наявні резерви та інвестувати їх у розроблення та впровадження найсучасніших цифрових технологій, тим паче що вкладення власних коштів, навіть у найризикованіші проєкти, підвищує рівень довіри зовнішніх інвесторів. Будь-які ризики, пов'язані з реалізацією інноваційно-інвестиційних проєктів, нівелюється необхідністю розвитку у цьому напрямі, спричиною загальносвітовою тенденцією.

Із боку держави очікується активна участь у започаткуванні та просуванні даних проєктів, всебічна підтримка їх реалізації, а саме: надання пільгових кредитів; зменшення податкового тиску на підприємства, які інвестують у цифрові технології; створення державних фондів страхування ризиків для даних підприємств; забезпечення захисту інтелектуальної власності; сприяння розвитку лізингу; створення венчурних фондів, а також використання інших вітчизняних та закордонних практик щодо підтримки проєктів із цифровізації бізнесу.

Такі заходи дають змогу бізнесу інвестувати в нові можливості з метою отримання додаткових прибутків, а державі – виконувати свої функції без додаткових капіталовкладень.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80> (дата звернення: 30.04.2021).
2. Інвестиційна активність підприємств із виробництва продукції з високою доданою вартістю в умовах обмежених ринків: парадигма та механізми забезпечення : монографія / Н.Ю. Брюховецька та ін. ; НАН України, Ін-т економіки пром-ті. Київ, 2019. С. 307–312.

3. Піщуліна О. Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детермінанти : аналітична доповідь. Київ : Заповіт, 2020. 264 с. URL: http://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_digitalization.pdf (дата звернення: 04.05.2021).

4. Мониторинг глобальных трендов цифровизации – 2019. URL: <https://media.rbc.ru/media/reports/3009-rostelecom-trends-2019.pdf> (дата звернення: 05.05.2021).

5. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 05.05.2021).

6. Федулова Л.І. Інвестування в цифрову економіку: глобальні тенденції та практика України. *Економіка та держава*. 2020. № 4. С. 6–13.

7. ЄС запускає в Україні нову програму EU4Digital для покращення онлайн-сервісів. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2019/05/22/7096461/> (дата звернення: 07.05.2021).

8. Новый рекорд. Инвестиции в украинский IT в 2019-м превысили \$500 млн. URL: <https://tech.liga.net/technology/novosti/investitsii-v-ukrainskiy-it-v-2019-m-prevysili-500-mln> (дата звернення: 06.05.2021).

9. Україна 2030E – країна з розвинутою цифровою економікою. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html> (дата звернення: 07.05.2021).

10. Юринець З.В., Круглякова В.В., Петрух О.А. Інноваційно-інвестиційна політика держави: стан та особливості розвитку. *Збірник наукових праць Мукачівського національного університету. Економіка та управління національним господарством. Економіка і суспільство*. 2016. Вип. 4. С. 108–113.

REFERENCES:

1. The concept of development of the digital economy and society of Ukraine for 2018 – 2020. Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80> (accessed 30 April 2021).
2. Investment activity of enterprises producing products with high added value in conditions of limited markets: paradigm and mechanisms of provision: monograph / N.Y. Bryukhovetskaya, I.A. Buleev and etc.; NAS of Ukraine. Institute of Industrial Economics. Kyiv. 2019. P. 307–312.

3. Pischulina O. Digital economy: trends, risks and social determinants: analytical report. Kiev: "Zapovit", 2020. 264 p. Available at: http://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_digitalization.pdf (accessed 04 May 2021).

4. Monitoring of global digital trends 2019. Available at: <https://media.rbc.ru/media/reports/3009-rostelecom-trends-2019.pdf> (accessed 05 May 2021).

5. Official site of the State Statistics Service of Ukraine. Available at: <http://ukrstat.gov.ua> (accessed 05 May 2021).

6. Fedulova L.I. (2020) Investing in the digital economy: global trends and practice in Ukraine. *Economy and State*, no. 4, pp. 6–13.

7. The EU is launching a new program in Ukraine to improve online services. Available at:

<https://www.eurointegration.com.ua/news/2019/05/22/7096461/> (accessed 07 May 2021).

8. New record: investments in Ukrainian IT in 2019 exceeded \$500 million. Available at: <https://tech.liga.net/technology/novosti/investitsii-v-ukrainskiy-it-v-2019-m-prevysili-500-mln> (accessed 06 May 2021).

9. Ukraine 2030E is a country with a developed digital economy. Available at: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html> (accessed 07 May 2021).

10. Yurinets Z.V., Kruglyakova V.V., Petrukh O.A. (2016) Innovative investment policy of the state: state and features of development: collection of scientific words of Mukachevo National University. Economics and management of the national economy. *Economy and society*. Issue 4, pp. 108–113.